

ابعاد اثرگذار و مرتبط به توسعه پایدار اکوتوریسم

اکوتوریسم نوعی از گردشگری است که مناطق با جاذبه‌های خاص اکوتوریسم می‌توانند فرصت‌های فراوانی از جمله ایجاد اشتغال برای افراد بومی، افزایش سطح درآمد، ارتقای سطح اجتماعی و فرهنگی جامعه محلی، ارتقای آگاهی‌های عمومی زیست‌محیطی برای حفاظت از محیط‌زیست، افزایش سطح حفاظت منطقه از طریق درآمد ایجاد شده از اکوتوریسم را برای جامعه محلی به همراه داشته باشند. همه این موارد جز با برنامه‌ریزی و مدیریت صحیح به وقوع نخواهد پیوست؛ چراکه مغایر با این مهم عمل کردن و در نظر نگرفتن ظرفیت تحمل منطقه، گردشگری انبوه شکل خواهد گرفت و موجب ایجاد مشکلات عدیده و آلودگی‌ها و صدمات جبران‌ناپذیر به اکوسیستم‌های منطقه می‌شود. در یک پژوهش، با توجه به نقش توسعه پایدار اکوتوریسم، یک مدل از رابطه نقش منابع، جامعه و گردشگری با توسعه پایدار اکوتوریسم با میانجی‌گری مدیریت و برنامه‌ریزی در نزد گردشگران تدوین شد. نخستین یافته این پژوهش حاکی از این است که منابع روی توسعه پایدار اکوتوریسم اثر مستقیمی دارد. این یافته با مطالعات قبلی همسو است.

یافته‌های پژوهش مذکور بر اهمیت منابع بر پایداری توسعه اکوتوریسم صحنه می‌گذارد. به این صورت که منابع موجود در منطقه از دیدگاه گردشگران تاثیر عمده‌ای بر پایداری مساله اکوتوریسم دارد؛ چنان‌که گردشگران به طریقی صحیح از منابع استفاده کنند. سفر به مناطق اکوتوریستی به روند توسعه اکوتوریسم به شکل پایدار یاری‌رسان خواهد بود. از سوی دیگر، یافته‌های مطالعه حاضر نشان داد منابع با میانجی‌گری مدیریت و برنامه‌ریزی روی توسعه پایدار اکوتوریسم اثر غیرمستقیمی دارد. طبق یافته پژوهش‌های پیشین، توسعه پایدار اکوتوریسم فرآیند ارضای نیازهای نسل‌های حاضر و آینده تولیدکنندگان و مشتریان گردشگری

بدون تخریب منابع حمایت کننده، حیات یا هویت فرهنگی و سیستم‌های گردشگری که بر آن استوار است و صحت اهمیت منابع بر توسعه پایدار اکوتوریسم با واسطه مدیریت و برنامه‌ریزی را نشان می‌دهد.

بسیاری از برنامه‌ریزان و سیاست‌گذاران توسعه پایدار گردشگری نیز از صنعت گردشگری به عنوان یکی از ارکان اصلی توسعه پایدار یاد می‌کنند و بر این باورند که گردشگری به عنوان یک موضوع چندارزشی از راهکارهای مهم نیل به توسعه پایدار به شمار می‌رود؛ چراکه آثار تخریبی زیست‌محیطی آن به حداقل می‌رسد و منبعی تمام‌نشدنی است. بنابراین تاثیرپذیری توسعه پایدار اکوتوریسم از منابع از طریق مدیریت و برنامه‌ریزی بیانگر این مطلب است که چنانچه توسعه اکوتوریسم در یک منطقه با ویژگی اکوتوریسمی با مدیریت و برنامه‌ریزی صورت پذیرد استفاده از منابع طبق ماهیت توسعه پایدار پیش خواهد رفت و علاوه بر تامین نسل کنونی آیندگان نیز تامین خواهند بود. یافته دیگر از پژوهش مورد مطالعه نمایان ساخت که جامعه بر توسعه پایدار اکوتوریسم اثر مستقیمی نداشته است.

این به این معنا خواهد بود که جامعه میزان به تنهایی نمی‌تواند اکوتوریسم منطقه‌اش را کنترل کند و نیازمند توانمندسازی ازسوی خبرگان صنعت گردشگری و یک مکمل چون مدیریت و برنامه‌ریزی منسجم برای آنان توسط مسوولان ذی‌ربط است. این امر نیازمند برگزاری دوره‌های آمادگی میزبانی از گردشگران در قالب کارگاه‌های آموزشی است. اما براساس یافته‌هایی که در همین پژوهش دیده می‌شود جامعه روی توسعه پایدار اکوتوریسم با میانجی‌گری مدیریت و برنامه‌ریزی اثر غیرمستقیمی دارد. این یافته با برخی از مطالعات گذشته نیز هماهنگ است. این پژوهش همچنین بر اهمیت تاثیر جامعه بر توسعه پایدار اکوتوریسم با میانجی‌گری مدیریت و برنامه‌ریزی تاکید دارد. بنابراین، قابل ذکر است که جامعه در صورتی می‌تواند روند توسعه اکوتوریسم

را به شکل پایدار و منظم اداره کند که خود به عنوان ارکان اصلی در بین ذی‌نفعان با یک مدیریت و برنامه‌ریزی و سیاست گردشگری خاص مشارکت داشته باشد.

از سوی دیگر، براساس یافته‌های پژوهش حاضر گردشگری بر روی توسعه پایدار اکوتوریسم اثر مستقیمی دارد. در همین حال، ارزیابی ظرفیت تحمل، اولین گام در هر فعالیت اکوتوریستی است که برای پیشگیری از آثار منفی اکوتوریست‌ها برداشته شده و مانع تحمیل تغییرات غیرقابل کنترل بر مکان اکوتوریستی می‌شود. اکوتوریسم و بازدید از منابع طبیعی به خصوص اگر این بازدید به صورت عمومی باشد و بازدیدکنندگان اکوتوریست صرف نباشند، بهتر است در قالب تورهای جمعی و سازماندهی شده انجام گیرد. در این تورها معمولاً از قبل آموزش‌های لازم به بازدیدکنندگان داده می‌شود و تمهیدات و تسهیلات لازم برای بازدیدها از پیش تعیین شده است. باید چنان اذعان داشت که اکوتوریسم از مهم‌ترین شاخه‌های گردشگری است که ایران با داشتن جاذبه‌های فراوان می‌تواند بخش عظیمی از اکوتوریست‌ها را چه به صورت داخلی و چه به صورت خارجی جذب کند. یا به عبارتی، حضور گردشگران سبب می‌شود که بیش از پیش به سایت‌های طبیعت‌گردی توجهات جلب شود و اقداماتی به جهت حفظ یا حتی رشد تعداد گردشگران در کنار حفاظت از منطقه با رعایت ظرفیت تحمل صورت گیرد.

بنابراین، مطالعه حاضر حضور گردشگران یا اکوتوریست‌ها را برای توسعه پایدار اکوتوریسم یک امر مهم می‌داند. یافته دیگر پژوهش نیز نشان می‌دهد که گردشگری با میانجی‌گری مدیریت و برنامه‌ریزی و توسعه پایدار اکوتوریسم اثر غیرمستقیمی دارد، اما برای تهیه یک طرح زنجیره‌ای اکوتوریسم در قدم اول باید ظرفیت برد اکولوژیک منابع برآورد و روشی کاربردی برای این منظور ارائه شود تا براساس آن گردشگران در منطقه حاضر شوند که این گونه مدیریتی و با برنامه عمل کردن نسبت به حضور گردشگران در یک سایت، اکوتوریسم

روند پایداری را خواهد داشت. در واقع، اکوتوریسم باعث ارتباط تنگاتنگ مسافرانی می‌شود که به دنبال کمک و حفاظت از محیط‌های حفاظت‌شده و محیط‌های تحت حفاظتی هستند که نیاز به کمک دیگران دارند. همچنین علاقه مردم به محیط‌زیست باعث جذب بیش از حد مردم به مکان‌های طبیعی می‌شود.

علی اکبر امین بیدختی / سکینه جعفری مهدیه سلطانی نژاد

منبع: مقاله نقش میانجی مدیریت و برنامه‌ریزی در رابطه بین نقش منابع، جامعه و گردشگری با توسعه پایدار

اکوتوریسم